

Bojan Borstner

Esej o esejih

Knjigo Gnostični eseji Marka Uršiča sestavlja sedem esejev, ki nas vodijo od predstavitve gnostičnih rokopisov Nag Hammadi, vprašanja svetega in različnih modusov časa, videnja in spoznanja v prispodobi Jakobove lestvice, odnosa Platonove filozofije do krščanstva skozi analizo zveze logosa in mythosa ter vloge Prispodobe o votlini, vloge skušnje, videnja in možnosti odrešenja v niču ter o Gralu in animi. Vsak esej je zaključena celota, tako da je bralčevi izbiri prepuščen vrstni red vstopanja.

Vendar pa se ob prebiranju katerakoli dela *Gnostičnih esejev* neprestano soočamo z neko, za nekatere čudno in morda neupravičeno dilemo: Ali lahko nekdo, ki ni posvečen v gnozo (celostno spoznanje), doume tisto, kar pripovedujejo gnostični spisi? Marko Uršič nas skuša v eseju *Eseju I (Veliko odkritje)* popeljati skozi labirint interpretacije gnostičnih kodeksov, ki so bili najdeni pred petdesetimi leti blizu kraja Nag Hammadi, po katerem se knjižnica imenuje. Preden bomo predstavili posame-

svetlobe in senc« (22) pravi temelj. Vendar pa ostaja pri tem neodgovorjeno še to: ali je gnoza res presežek v odnosu do krščanstva, ker se »duhovni zaznavi mistika, kaljeni v neprekinjeni molitvi, razkrivajo skrivnosti 'molitvene metafizike': vse vidne stvari so le sence in podobe večnih resničnosti, 'tistega, kar biva', kot so za Platonom govorili cerkveni očetje«. (Gregor Kocjančič: *Grški očetje o molitvi*, Celje: Mohorjeva družba, 1993, str. 42). Če priznamo Kocjančičevo interpretacijo Origena, poč-

da bi tej paradigmi ušel, da bi jo (morda) zamenjal z neko drugo.

Kako lahko uidemo iz ene in vstopimo v drugo paradigmo? Rešitve nam Uršič ne predstavi, čeprav bi lahko v nekaterih njegovih starejših tekstih našli take nastavke. Vendar se zdi, da se dejansko sploh ne poskuša »preseeliti«, temveč je ta želja le poskus ohranjanja drugačnosti v izvorni paradigmi, kar pride do izraza predvsem v njegovi interpretaciji Platonove votline. Na ta način pa smo posredno odgovorili tudi na začetno vprašanje o razumevanju gnoze tistih, ki vanjo niso posvečeni, čeprav smo ravno s to judovskokrščansko paradigmo »še kako opredeljeni«.

Preden bomo predstavili druge eseje, si oglejmo še razdelek *Drevo življenja in drevo spoznanja*« v Eseju I. Uršič začne z zanimivo primerjavo o pojmovanju odnosa med življenjem in spoznanjem v budizmu in judovskokrščanski tradiciji. Kača v Raju nagovarja Adama, da bi spoznal, da bi si pridobil vedenje, dočim hudič in skušnjavec Mara nagovarja Budho k življenju: »Življenje je boljše, zakaj z njim si boš zaživil krepost«. (66) Ven-

Hribar, ko svetega ne enači s celoto bivajočega, kar je najbolj tipična interpretacija krščanskega razumevanja Platonove ideje dobrega, ampak je bivajoče v celoti lahko razumljeno le na osnovi svoje bivajočnosti (biti). Bivajočnost bivajočega se torej ne zlije s celoto bivajočega in tako ne pride do povezave ontologije in teologije v onto-teologijo. Vendar pa Uršič tega nastavka ne razvija naprej, ampak se vedno bolj približuje ontoteološki poziciji, ki sveto enači z bogom. Od tod naprej pa je pot pojasnjevanja misli/občutja svetega v povezavi s časom zamejena. »Vez med svetim in časom se izraža per negativnim: praviloma je mesto svetega brezčasje, večnost«. (99) Ta vez se v razvoju zahodne kulture kaže v degradaciji transcendece v imanenco (profanacija svetega), medtem ko se v vzhodnih kulturah ta profanacija izraža v »povsem nekritični projekciji imanence na onostransko, nadčasovno in nadsvetovno raven. Obe izhajata iz predpostavke enoličnega, tako od dogodkov kakor tudi od duha neodvisnega »absolutnega« časa, v katerem naj bi se dogajali in se medsebojno neposredno zrcalili imanenca in transcendece, kakor da bi bil človek povsem